

ÓVODAI ÉS ISKOLAI SZOCIÁLIS SEGÍTŐ KÉPZÉS OKTATÁSI PROGRAMJA

SEMMEIWEIS EGYETEM EGÉSZSÉGÜGYI KÖZSZOLGÁLATI KAR

Tárgy neve	Elmélet	Gyakorlat	Össz
I. Modul			
Általános ismeretek az óvodai és iskolai szociális segítő tevékenység megvalósításához (15/15)			
Az iskolai szociális munka modelljei és gyakorlata	8	10	18
Gyermekjólét, gyermekvédelem	7	5	12
	15	15	30
II. Modul			
Szociális csoportmunka gyakorlata (6/24)			
Csoportmódszerek a szociális munkában	6	16	22
Resztoratív szemlélet és technikák	0	8	8
	6	24	30
III. Modul			
Közösségi szociális munka módszerei (6/24)			
Lokális közösségi rendszerek és közösségi szociális munka	6	4	10
Mentálhigiénés projektmenedzsment a szociális munkában	0	8	8
Szakmai identitás és interprofesszionális együttműködés	0	12	12
	6	24	30
IV. Modul			
A szociális munka alapismeretei (15/15)			
Bevezetés a szociális munka elméletébe és gyakorlatába	15	15	30
	15	15	30

I. Modul

Általános ismeretek az óvodai és iskolai szociális segítő tevékenység megvalósításához

Az iskolai szociális munka modelljei és gyakorlata

Tantárgy célja:

A tantárgy célja megismertetni a hallgatókkal az óvodai és iskolai segítő munka céljait, valamint a köznevelési intézményekben dolgozó szociális munkás szerepét. A hallgatók feltérképezik a kurzus során - a jelenlegi szabályozások mentén, valamint az eddigi iskolai szociális munka gyakorlatán keresztül - a lehetséges utakat, szakmai dilemmákat, nehézségeket.

A tantárgy tartalma:

- Az óvodai és iskolai szociális munka céljai, feladatai
- Az iskolai szociális munka modelljei, a segítő szerepe
- A köznevelési intézmények funkciói és diszfunkciói
- A szociális intézményrendszer kapcsolódó elemei
- A pedagógia és a szociális munka együttműködési lehetőségei
- A szociális munka, mint szolgáltatás megtervezése
- A szociális szolgáltatás kiépítése, erőforrások és nehézségek
- Igény- és szükségletfelmérés az iskolai szociális munka gyakorlatában
- Szociális problémák az intézményekben és kezelési stratégiák
- Erőforrás menedzsment: Társzervezetek, társszakmák megismerése

Szakirodalom:

- Budai, I (2019) Az együttműködő iskolai szociális munkás. *Párbeszéd* 3.
- Golnhofer, E. (szerk.) (2006) *Az iskolák belső világa. A gyakorlati pedagógia néhány alapkérdése.* <http://mek.niif.hu/05400/05468/05468.pdf> Letöltve: 2018. 10. 09.
- Hopkins, D (2011) *Minden iskola kiváló iskola–A rendszervezés lehetőségeinek kiaknázása.* Budapest: Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet.
- Máté, Zs. (2015) Iskolai szociális munka 2015. *Esély* 4. 77-95.
- Máté, Zs., Személyácz, J. (2009) *Az iskolai szociális munka kézikönyve.* Pécs: INDIT Közalapítvány.
- Somogyi, I. (2012) Az iskolai szociális munka rendszer-integrációs kérdései. *Metszetek* 2-3. 108-114 .

Módszertani anyagok:

- *Szakmai ajánlás az óvodai és iskolai szociális segítő tevékenység bevezetéséhez.* Emberi Erőforrások Minisztériuma Szociális és Gyermekvédelmi Szolgáltatások Főosztálya, 2018. július

Jogszabályok:

- 2/2018. (I. 18.) EMMI rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet módosításáról

Gyermekjólét, gyermekvédelem

Tantárgy célja:

A kurzus során a hallgatók megismerik/felelevenítik a gyermekvédelemhez kapcsolódó fogalmakat, definíciókat, a magyar gyermekvédelmi rendszer felépítését – a preventív és speciális gyermekvédelem intézményeit. A kurzus célja továbbá a gyermekvédelem egyes területeire jellemző dilemmák, kihívások közös tárgyalása, elemzése.

A képzésben résztvevők váljanak képessé a gyermekjólét és a gyermekvédelem szolgáltatásainak megismerésére, alkalmazására, a megfelelő szolgáltatás felismerésére és fejlesztési lehetőségek megfogalmazására.

A tantárgy tartalma:

- A gyermek és ifjúságvédelem rövid történeti áttekintése: alapelvek, értékek, attitűdök
- A gyermekvédelem célja, feladata, rendszere
- A hátrányos helyzet és a veszélyeztetettség fogalma
- A preventív és a speciális gyermekvédelem intézményei
- Az iskola gyermekvédelmi funkciói
- Az iskolai erőszak formái és kezelése
- Hátrányos és nehezen kezelhető gyermekekkel való foglalkozás

Szakirodalom:

- Coloroso, B. (2014) *Zaklatók, áldozatok, szemlélők: az iskolai erőszak - Óvodától középiskoláig*. Budapest: Harmat Kiadói Alapítvány.
- Herczog, M. (2005) *Gyermekvédelmi kézikönyv*. Budapest: KJK-Kerszöv.
- Makai, É. (2009) Az iskolai gyermekvédelem szerepe az iskolázási esélyek javításában. *A kisgyermek: a születéstől nyolcéves korig*, Különszám 4-8.
- Szikulai, I. (2004) A magyar gyermekvédelem fejlődésének kulcskérdései. *Kapocs*. 14. 56-59.

Módszertani anyagok:

- Módszertani útmutató, *A gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer működtetése kapcsán a gyermek bántalmazásának felismerésére és megszüntetésére irányuló szektor semleges egységes elvek és módszertan*, 2017. augusztus, Emberi Erőforrások Minisztériuma, Gyermekvédelmi és Gyámügyi Főosztálya, Emberi Erőforrások Minisztériuma Szociális és Gyermekvédelmi Szolgáltatások Főosztálya, Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság Módszertani Főosztálya.
- *A család- és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő- és jelzőrendszer folyamatairól*, 2017. augusztus, Emberi Erőforrások Minisztériuma.

Jogsabályok:

- 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról.

II. Modul

Szociális csoportmunka gyakorlata

Csoportmódszerek a szociális munkában

Tantárgy célja:

A stúdium célja a korábbi tanulmányok során megismert, érintett fogalmak felidézése, illetve továbbgondolása, gyarapítása. Célunk, hogy a képzésben résztvevők pozitív attitűdöt alakítsanak ki a szociális területen alkalmazott csoportmunka lehetőségeivel kapcsolatban és a gyakorlatban működő csoportokkal is megismerkedjenek. Cél továbbá, hogy a képzés résztvevői ebben a tréning technikákra épülő kurzusban lehetőséget kapjanak a saját élmény megszerzésére, rálássanak a csoportvezetésre és a részfolyamatok irányítására, valamint a csoportdinamikai folyamatokra. A képzésben résztvevők eszköztárában a csoportmódszer is szerepeljen, mint egy lehetséges alternatíva az egyéni módszerek alkalmazása mellett. Egyértelművé váljon számukra, hogy milyen feltételei/kritériumai/elvárásai/felelősségei vannak a csoportvezetésnek.

A tantárgy tartalma:

- Csoportdinamikai fogalmak és folyamatok
- Kis- és nagycsoportok fejlődése
- A csoportmunka tervezése és előkészítése
- A csoportmunka fázisai:
  - bevezető szakasz
  - munkaszakasz
  - lezárás
- A csoportvezetés kihívásai az egyes szakaszokban, nehéz helyzetek a csoportban
- Jó gyakorlatok – buktatók és támogatás a csoportok szervezésében és vezetésében

Szakirodalom:

- Pataki, É. (2010) *Szociális munka csoportokkal*. Debreceni Egyetem Szociológia és Szociálpolitika Tanszéke: Debrecen.
- Pintér, G. – Gaál, R. (2011). *Tréningcsoportok – Tudástár trénereknek*. <http://trainingcsoportok.szerepcsere.hu/> (Letöltve: 2019.08.27)

Resztoratív szemlélet és technikák

Tantárgy célja:

A tantárgy elsődleges célja a résztvevőkkel megismertetni az alternatív vitarendezési eljárások elméleti, gyakorlati kérdéseit, valamint a résztoratív konfliktuskezelést, mint egy konszenzuson alapuló konfliktuskezelő módszert. A hallgatók a félév során megtanulják feltérképezni az adott vitahelyzet jellemzőit és képessé válhatnak arra, hogy felismerjék, hogy mely konfliktuskezelési módszer a leghatékonyabb az adott helyzetben, a békés vitarendezés érdekében. A tantárgy során a hallgatóknak lehetősége nyílik helyzetgyakorlatok segítségével, gyakorolni a facilitálást, résztoratív körök előkészítését és levezetését.

Tantárgy tartalma:

- A résztoráció megismerése
- A résztoratív módszerek az iskolai konfliktusok kezelésében
- Facilitálás és gyakorlása
- Resztoratív kör és/vagy mediáció
- A résztoratív technikák és gyakorlásuk
- Esetkonferencia résztoratív megközelítése
- Resztoratív kör előkészítésének és levezetésének gyakorlása

Szakirodalom:

- Fellegi, B. (2009), *Út a megbékéléshez. A helyreállító igazságszolgáltatás intézményesülése Magyarországon*. Budapest: Napvilág Kiadó.

III. Modul

Közösségi szociális munka módszerei

Lokális közösségi rendszerek és a közösségi szociális munka

Tantárgy célja:

A tárgy célja, hogy a hallgató képes legyen rendszerszemléletben, kritikai megközelítésben felismerni és elemezni a közösségeket és azok erőforrásait, valamint megtalálja a lehetséges kapcsolódási pontokat. Fontos célja továbbá a kurzusnak, hogy növekedjen a hallgatók kompetenciaérzése a segítő szerepében, a közösségi eszköztár értelmezésén, tervezésén és fejlesztésén keresztül. A kurzus keretében olyan helyzetgyakorlatokat végeznek a hallgatók, amelyek megfelelő mintát nyújtanak a közösségekkel való kapcsolatfelvételre, a csoporton belüli konszenzus kialakítására, a közösségi akciók előkészítésére, valamint ezen akciók kivitelezésére és értékelésére.

Tantárgy tartalma:

- A közösség, a közösség fejlesztés és a közösségi munka értelmezése
- Közösségfejlesztés folyamata
- Közösségi munka az óvodai és iskolai szociális segítő gyakorlatában
- Közösségi diagnózis készítésének módszerei (standard adatelemzés, szociometria, törésvonalak feltérképezése)
- Közösségi akcióterv készítése

Szakirodalom:

- Fürjes, B- - Krémer, A. – Pallai, K. (2009) *Közösségi konfliktuskezelés. Alternatív vitarendezési módszerek a települési és közösségi konfliktusok kezelésében.* http://www.pallai.hu/wp-content/uploads/2010/11/2009_Frjes_krmer_Pallai-book.pdf Letöltve: 2018. 10. 09.
- Varga, A. T., Vercseg, I. (1998) *Közösségfejlesztés.* Budapest: Magyar Művelődési Intézet.
- Varsányi E. (szerk.) (1999) *Megfigyelés és cselekvés.* Budapest: Balassi Kiadó.
- Vercseg, I (2006) *Közösség és részvétel,* Parola 4.

Mentálhigiénés projektmenedzsment a szociális munkában

Tantárgy célja:

A mentálhigiénés projektmenedzsment szempontjainak integrálási lehetőségeinek számbavétele az óvodai és iskolai szociális segítség területén. A tárgy keretében a hallgatók megismerkednek a mentálhigiénés projekt fogalmával és szempontjaival. A feladatorientált, problémaközpontú és menedzserszemléletű gondolkodás megismerése, saját területükről hozott példákon keresztül megtapasztalása, felkészültebbé teheti a hallgatót, hogy sikeresebben megbirkózzon akár az összetettebb feladatok lebonyolításával.

Tantárgy tartalma:

Saját munkaterületen mentálhigiénés szemléletű akció megtervezésének és kivitelezésének főbb elemei:

- problémák definiálása
- SMART szempontok megalkotása
- a várható akadályok beépítése a cselekvési alternatívába
- összehangolt team-munka a kezdetektől a befejezésig
- igényfelmérés
- monitoring
- feladatlista megalkotása
- a munka hatékonyságának értékelése.

Szakirodalom:

- Asztalos, B., Járay, M., Szentjóni, O. (2017) *Álom, terv, tett. Gyakorlati útmutató és példatár mentálhigiénés projektekhez.* 13-92. <http://mental.semmelweis.hu/hu/kiadvanyok/e-konyvek> Letöltve: 2018. 10. 09.

Szakmai identitás és interprofesszionális együttműködés

Tantárgy célja:

A tárgy célja kettős, elsőként az iskolai szociális munkás helyére, szerepére, másodsorban az iskolai szociális munkást körülvevő professziókra (pedagógusok, különböző segítő szakemberek) és a közöttük megvalósuló együttműködésre fókuszál. Tehát a kurzus célkitűzése egyrészt az iskolai szociális munkás identitás kimunkálása, a hivatásszemélyiségének fejlesztése, szerepeinek beazonosítása, a szakmai önismeret elmélyítése szemináriumi csoportfolyamat keretében. Másrészt a tárgy célja, hogy segítse az iskolai köztes térben megvalósuló munkatevékenység kialakítását és kirajolja kompetenciahatárait úgy, hogy az iskolai szociális munkást körülvevő szakemberekre tekintve egy interdiszciplináris vagy transzdiszciplináris team kialakításának lehetőségét veszi számba. A többirányú megközelítés elősegíti a mentálhigiénés szemléletmód kialakítását. A stúdium lehetőséget ad az elméleti ismereteknek a mindennapi gyakorlathoz kapcsolására.

Tantárgy tartalma:

- Az óvodai és iskolai szociális segítő identitását fejlesztő, megerősítő tréning
- Készségfejlesztésen keresztül, illetve esetprezentáció és esetmegbeszélés során alkalom nyílik elmélyülni az iskolai szociális munkást körülvevő rendszerben és más, a társadalomban az egyént körülvevő intézményrendszerek működésének kapcsolódásaiban

Szakirodalom:

- Budai, I. (2015) Az együttműködés a szociális munka egyik kulcsa és eszköze. *Párbeszéd* 1.
- Budai, I. – Puli, E. (2015) Együttműködés a szociális szolgáltatásokban. *Esély* 1. 32-64.
- Budai, I (2019) Az együttműködő iskolai szociális munkás. *Párbeszéd* 3.

IV. Modul

A szociális munka alapismeretei

Bevezetés a szociális munka elméletébe és gyakorlatába

Tantárgy célja:

A tantárgy célja megismertetni a képzésben résztvevőkkel a szociális munka fogalmát és képet adni a szociális munka nemzetközi és hazai fejlődéséről, elméleteiről és irányzatairól, valamint a szociális munka alapelveinek és értékeinek tárgyalása. A kurzus célja továbbá a szociális munka színtereinek bemutatása és a hazai szociális ellátórendszer felvázolása.

Tantárgy tartalma:

- A szociális munka fogalma és célja
- A nemzetközi és hazai szociális munka rövid története
- A szociális munka alapelvei és értékei – a szociális munka etikai kódexe
- A szociális munka formái – egyéni esetkezelés, csoportokkal végzett szociális munka, közösségi szociális munka
- Krízisintervenció a szociális munkában
- A szociális munka tevékenységi területei, a hazai szociális ellátórendszer
- A szakmai személyiség védelme és fejlesztése – esetmegbeszélő csoport és szupervízió

Szakirodalom:

- A Szociális Munka Etikai Kódexe (2016). Szociális Szakmai Szövetség
- Hegyesi Gábor - Talyigás Katalin (szerk.) (2006) *A szociális munka elmélete és gyakorlata 1. kötet.* Budapest, Wesley János Kiadó.
- Pik Katalin (2001): *A szociális munka története Magyarországon (1817-1990).* Budapest, ELTE könyvsorozat.
- Szabó Lajos (2004) Krízisintervenció a szociális eszmunkában. A krízisintervenció alapelvei. In: Tánzos Éva (szerk.) *A szociális munka elmélete és gyakorlata. 2. kötet.* Budapest, NCSSZI. 48–65.
- Varga István - Udvari Kerstin (2008) A környezettanulmány, avagy a magánszféra sérthetlenségének dilemmái. *Esély* 3. 106 – 128.

Jogszabályok:

- 1993. évi III. törvény. a szociális igazgatásról és a szociális ellátásokról
- 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról
- 1/2000. (I. 7.) SZCSM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről.
- 9/1999. (XI. 24.) SzCsM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó szociális ellátások igénybevételéről.
- 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről